

การใช้นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม
ด้านการแสดงลิเก

The Use of Innovation and Artificial Intelligence for Learning Preservation
and Promotion of the Performing Arts of Likay

ศรธรรม เอนกลาง^{1*}, ณัฐภัสสร ธนาบวรพานิชย์² และพินิจ แก้วเกษตรกรรม³

Sornram Aneklap^{1*}, Nutpatsorn Tanaborworpanid² and Pinit Kalakasetkorn³

^{1*}นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

^{2,3}อาจารย์ ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

^{1*}Doctoral Student of Management North Bangkok University

^{2,3}Lecturer from the Faculty of Management North Bangkok University

*Corresponding Author Email: sornram.an0502@gmail.com

Received: 11 April 2025

Revised: 24 April 2025

Accepted: 26 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ต้องศึกษาการใช้นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมด้านการแสดงลิเก ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถส่งเสริมศิลปะการแสดงดั้งเดิมสู่ยุคดิจิทัลคือ การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมการแสดงลิเกผ่านการใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยแหล่งข้อมูลออนไลน์และสื่อดิจิทัลที่พร้อมใช้งาน โดยการใช้เทคโนโลยี AI ในการจำลองท่ารำ การร้องเพลง และท่าทางอื่น ๆ ของศิลปิน ด้วย AI ให้สามารถเข้าถึงลักษณะการแสดงและทักษะต่าง ๆ โดยสามารถรับชมการแสดงลิเกจากทุกที่ได้ แม้ว่าจะไม่สามารถเข้าชมการแสดงสดได้ ซึ่งการใช้เทคโนโลยี VR และ AR เป็นการแสดงลิเกในรูปแบบเสมือนจริง ที่สมจริง ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้หรือรับชมได้เป็นจำนวนมากขึ้น และเทคโนโลยีนี้ ยังช่วยให้การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมด้านการแสดงลิเก ยังคงอยู่และถ่ายทอดไปยังรุ่นหลังได้ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้ AI และเทคโนโลยีในลิเก ก็มีข้อควรระวังในเรื่องการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงสด การปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงและผู้ชมเป็นส่วนสำคัญที่สร้างบรรยากาศและอารมณ์ร่วมในการแสดง ซึ่งไม่สามารถทดแทนได้ด้วยเทคโนโลยี การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปอาจทำให้การแสดงสูญเสียความสมจริงและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในศิลปะการแสดงดั้งเดิม ดังนั้น การใช้เทคโนโลยี ควรจะเป็นเครื่องมือเสริมที่ช่วยในการเผยแพร่และฝึกฝนลิเก โดยไม่ทำให้สูญเสียเสน่ห์และเอกลักษณ์ที่สำคัญของลิเก และเพื่อช่วยในการเผยแพร่การละเล่นลิเกโดยไม่สูญเสียเสน่ห์และเอกลักษณ์ที่สำคัญ ต้องคำนึงถึงการรักษาความสมดุลระหว่างนวัตกรรมและการรักษาความเป็นดั้งเดิม และในขณะเดียวกันยังคงต้องคำนึงถึงการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของลิเก เพื่อให้ศิลปะการแสดงนี้ยังคงมีความสำคัญและมีชีวิตชีวาในสังคมต่อไป

คำสำคัญ: นวัตกรรม, ปัญญาประดิษฐ์, การแสดงลิเก

Abstract

This academic article is necessary to study the use of innovation and artificial intelligence to learn the conservation and dissemination of the art and culture of Likay performance, which is considered one strategy that can promote traditional performing arts into the digital age, namely, the conservation and dissemination of Likay culture through the use of advanced technology and artificial intelligence (AI) effectively. With online resources and digital media available, by using AI technology to simulate dance moves, singing, and other gestures of artists, with AI to understand the characteristics of the performance and various skills, Likay performances can be watched from anywhere, even if you cannot watch the live performance. The use of VR and AR technologies is a realistic virtual Likay performance, allowing viewers to access or watch in greater numbers. This technology also helps to preserve and disseminate the art and culture of Likay performances, which can be passed on to the next generation. However, the use of AI and technology in Likay also requires caution in maintaining the uniqueness of live performances. The interaction between performers and audiences is an important part that creates atmosphere and emotions in the performance, which cannot be replaced by technology. Relying too much on technology may cause the performance to lose its realism and cultural value in traditional performing arts. Therefore, the use of technology should be an additional tool that helps to disseminate and practice Likay without losing its charm and important identity, and to help disseminate Likay performances without losing its charm and important identity. It is necessary to consider maintaining a balance between innovation and preserving tradition, while at the same time maintaining the cultural value and identity of Likay so that this performing art will remain important and vibrant in society.

Keywords: Innovation, Artificial Intelligence, Likay Performance

บทนำ

ปัจจุบันโลก ยังคงมีบทบาทในงานบุญ งานวัด งานมหรสพ และการแสดงตามคำเชิญของหน่วยงานต่าง ๆ แม้จะได้รับผลกระทบจากกระแสนิยมบันเทิงรูปแบบใหม่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนรากเหง้าและวิถีชีวิตของคนไทยได้ดี (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2560) แต่การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการอนุรักษ์และส่งเสริม วัฒนธรรมทั่วโลก รวมถึงวัฒนธรรมไทย ยุคดิจิทัลนำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของไทยให้คงอยู่ควบคู่ไปกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในบริบทของโลกดิจิทัล จำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่สร้างสรรค์ ซึ่งสามารถผสานความดั้งเดิมเข้ากับสื่อสมัยใหม่แหล่งข้อมูลดิจิทัล พิพิธภัณฑ์ออนไลน์ และนิทรรศการเสมือนจริงเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดเก็บและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของไทย ซึ่งช่วยให้คนรุ่นหลังสามารถเข้าถึงและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยได้โดยไม่ถูกจำกัดด้วยระยะทางและเวลา (วิทยา ประเทโพธิ์, 2568)

หนึ่งในความท้าทายที่สำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในยุคดิจิทัลคือ การสูญหายของรูปแบบดั้งเดิมซึ่งเกิดจากการที่คนรุ่นใหม่หันไปให้ความสนใจกับวัฒนธรรมดิจิทัลและสื่อสากลที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และสะดวกยิ่งขึ้น เทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถทำให้ผู้คนเข้าถึงเนื้อหาจากทั่วโลกได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ที่ทำให้การละเลยหรือการสูญเสียความสนใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีความซับซ้อนและต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้การเล่นเครื่องดนตรีไทย การขับร้องเพลงไทย หรือการฝึกทักษะการเล่นพื้นบ้านไทย เป็นปัญหาที่น่ากังวล (อ๋างในวิทยา ประเทโพธิ, 2568; ณัฐนนท์ จิรภินิมิต และศาสตรา เหล่า อรรคยะ, 2564, น.251-255)

อีกทั้ง ปัญหาที่ท้าทายที่สำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในยุคดิจิทัลคือ ปัญหาในการเข้าถึงเทคโนโลยี โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือในชนบท การที่เทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ทำให้บางกลุ่มประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรม เช่น การจัดแสดงศิลปะการดนตรีไทย หรือการเรียนรู้การเล่นพื้นบ้านผ่านแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ อาจไม่สามารถเข้าถึงผู้คนในพื้นที่ชนบทหรือผู้สูงอายุที่ยังไม่มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ห่างไกลที่การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไม่เสถียรหรืออุปกรณ์ดิจิทัลยังมีราคาสูงเกินกว่าที่บางครอบครัวจะสามารถซื้อได้ (อ๋างในวิทยา ประเทโพธิ, 2568; อลงกต แผนสนธิ, ปราบณา มะลิไทย และวิชญ์ ปัญญาญงค์, 2566, น.270) การเข้าถึงเทคโนโลยีจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างความเท่าเทียมในกระบวนการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในการใช้เทคโนโลยีในการศึกษาหรือเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมให้แก่คนทุกกลุ่มใน สังคม

การคุกคามจากการนำเสนอเนื้อหาผิด ๆ หรือการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อดิจิทัลก็เป็นหนึ่งในปัญหาที่สำคัญในยุคดิจิทัลในปัจจุบันข้อมูลที่ผิดหรือบิดเบือนเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่ถูกเผยแพร่ทางออนไลน์อาจทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจผิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ การที่ไม่มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการกระจายข้อมูลที่ผิดพลาดในวงกว้าง ตัวอย่างเช่น การที่มีผู้เผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับประเพณีไทยหรือความหมายของการละเล่นพื้นบ้านไทยในรูปแบบที่ผิดพลาดหรือการนำเสนอข้อมูลที่ขาดการวิจัยและการศึกษาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับศิลปะการดนตรีไทยหรือประเพณีพื้นบ้านอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิดและลดคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม (อ๋างในวิทยา ประเทโพธิ, 2568; ดิษฐาพันธ์ บุตรกุล และศิริมา จิตต์จรัส, 2562, น.241)

เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality หรือ AR คือ เทคโนโลยีที่ช่วยแสดงข้อมูลและเนื้อหาแบบดิจิทัล ในรูปแบบของภาพนิ่งสามมิติ (3D) หรือภาพเคลื่อนไหวที่มีทั้งเสียงหรือไม่มีเสียงประกอบ เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม หรือ AR นี้สามารถนำมาใช้ในโปรแกรมที่อยู่ในโทรศัพท์มือถือที่ผู้ใช้สามารถพกพาได้อย่างสะดวก (Chuamaungphan. O., Kittimalai. J., Boonlop. R. & Ausaha, E., 2021)

จากความสำคัญในข้างต้น การใช้นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงลิเก จึงเป็นแนวทางสำคัญในการผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับมรดกทางวัฒนธรรมของไทย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เข้าถึงได้ง่าย และสอดคล้องกับรูปแบบการใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่ โดยนวัตกรรมต่าง ๆ เช่น ระบบเรียนรู้แบบเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สามารถนำมาใช้ในการสร้างสื่อการสอนแบบอินเทอร์แอคทีฟ วิเคราะห์ท่ารำและบทขับร้องในลิเก ตลอดจน ยังช่วยฟื้นฟูและจำลองการ

แสดงในรูปแบบดิจิทัล เพื่อรักษาข้อมูลดั้งเดิมอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ ยังสามารถเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปะไปสู่สังคมในวงกว้างผ่านแอปพลิเคชันหรือสื่อออนไลน์ ทำให้ศิลปวัฒนธรรมไทยยังคงมีชีวิตชีวา มีการสืบทอดต่อเนื่อง และสามารถปรับตัวอยู่รอดในสังคมยุคดิจิทัลได้ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงลิเก โดยมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย อีกทั้งเพื่อสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เพื่อให้ศิลปะการแสดงลิเกยังคงมีชีวิตชีวา และสามารถถ่ายทอดคุณค่าไปสู่คนรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน

บทวิเคราะห์

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนต้องการศึกษาหรือนำเสนอในประเด็นการใช้นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงลิเก จึงเป็นแนวทางสำคัญในการผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับมรดกทางวัฒนธรรมของไทย โดยผู้เขียนสามารถจำแนกการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1. การอนุรักษ์ลิเกด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

การอนุรักษ์บันทึกข้อมูลการแสดงลิเก รวมถึงเสียง ภาพ และบทสนทนาในรูปแบบฐานข้อมูลออนไลน์สามารถช่วยอนุรักษ์ศิลปะลิเกในรูปแบบดิจิทัลและใช้เป็นวัสดุอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูลการศึกษาในอนาคต นอกจากนี้ เอกสารลิเกประวัติศาสตร์ยังสามารถถูกถอดความได้อย่างแม่นยำและรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีแปลงเสียงเป็นข้อความ ในฐานะที่เป็นมาตรการการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ AI ยังสามารถช่วยในการฟื้นฟูวัสดุประวัติศาสตร์ เช่น การปรับปรุงคุณภาพเสียงหรือภาพของเทปการแสดงเก่า ๆ การใช้เทคโนโลยียังสามารถเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์และการแสดงของลิเก โดยเฉพาะการจำลองการแสดงผ่านการใช้เทคโนโลยี VR (Virtual Reality) หรือ AR (Augmented Reality) และเทคโนโลยีสามารถลดความยากลำบากในการไปชมการแสดงที่สถานที่จริงหรือช่วยให้ผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงราวกับว่าพวกเขากำลังชมการแสดงจริงในสภาพแวดล้อมเสมือนจริงโดยไม่ต้องออกจากบ้าน การใช้ AI (ปัญญาประดิษฐ์) ในกระบวนการสร้างสรรค์ของลิเกเพื่อผลิตภาพและเสียงที่เหมือนจริงยังช่วยลดข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการแสดงสด ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น ความผิดพลาดของนักแสดงหรือปัญหาทางเทคนิคที่เกิดขึ้นระหว่างการแสดง สิ่งนี้ทำให้สามารถใช้เทคโนโลยี AI เพื่อเสริมสร้างการแสดงในหลาย ๆ ด้าน ทำให้การแสดงมีความครบถ้วนและปราศจากข้อผิดพลาด

(ที่มา; ศรธรรม เอนกลาง, 2567)

2. การเรียนรู้วิถีด้วยนวัตกรรมสมัยใหม่

นวัตกรรมเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมการเรียนรู้วิถีให้เข้าถึงผู้เรียนได้หลากหลายกลุ่ม เช่น การสร้างแอปพลิเคชันที่ใช้เทคโนโลยี AR/VR จำลองสถานการณ์ฝึกวิถีแบบเสมือนจริง (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566) รวมถึงการพัฒนา Chatbot ที่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วิถี หรือบทบาทตัวละครแบบอัตโนมัติ อีกทั้ง ยังมีระบบ AI ที่สามารถวิเคราะห์การออกเสียงและทำซ้ำของผู้เรียน เพื่อเสนอแนะการปรับปรุงได้อย่างแม่นยำ

(ที่มา; ศรธรรม เอนกลาง, 2567)

3. การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการอนุรักษ์การแสดงลิเก

กลยุทธ์หนึ่งที่สามารถสนับสนุนการเผยแพร่และอนุรักษ์การแสดงลิเกในยุคดิจิทัลคือการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ด้วยความช่วยเหลือจาก AI ทำซ้ำและการร้องเพลงของลิเกสามารถถูกจำลองขึ้นมาได้ ทำให้นักเรียนหรือผู้ที่สนใจในการฝึกฝนทักษะสามารถ

เข้าถึงแหล่งข้อมูลดิจิทัลที่มีความสมจริงสูง นอกจากนี้ AI ยังสามารถนำมาใช้ในการผลิตสื่อการศึกษาที่สะดวกและมีประสิทธิภาพ เช่น การแสดงอารมณ์ การบันทึกและแปลท่ารำ รวมถึงการแสดงเนื้อหาสำคัญในลิเก และการใช้ AI ยังสามารถช่วยในการพัฒนาสื่อดิจิทัลที่นำเสนอการแสดงลิเกในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้ชมสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น มันสามารถนำมาใช้ในการสร้างการแสดงแบบเสมือนจริง (VR) หรือใช้ในการวิเคราะห์ท่าทางการแสดงและแนะนำการปรับการฝึกฝนเพื่อให้มีความสมจริงมากขึ้นและตรงกับสไตล์ดั้งเดิม หากใช้ AI ในการจัดการข้อมูลเหล่านี้ ลิเกจะได้รับการเผยแพร่และอนุรักษ์ในวงกว้างมากขึ้น

(ที่มา; ศรธรรม เอนกลาง, 2567)

4. การใช้ AI เพื่อการเผยแพร่ศิลปะการแสดงลิเก

กลยุทธ์หนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการสื่อสารและนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยสู่สาธารณชนในรูปแบบที่กว้างขวางและทันสมัย คือ การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการส่งเสริมศิลปะการแสดงลิเก โดยสามารถนำ AI มาผลิตเนื้อหาดิจิทัลรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิดีโอที่จำลองการแสดงลิเกเสมือนจริง ผู้ช่วยอัจฉริยะ (Chatbot) ที่อธิบายความเป็นมา ความสำคัญ และรูปแบบการแสดงลิเก ตลอดจนการนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจในแต่ละบทการแสดง อีกทั้ง เพื่อสร้างฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ และเอื้อต่อการเผยแพร่ข้อมูลอย่างถูกต้องและครอบคลุมผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และโซเชียลมีเดีย เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ยังสามารถช่วยวิเคราะห์ท่ารำ เนื้อร้อง และเครื่องแต่งกายของการแสดงลิเกได้อีกด้วย การนำ AI มาใช้นี้ไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์ศิลปะการแสดงลิเกเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างการรับรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยในระดับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นความสนใจในหมู่คนรุ่นใหม่อีกด้วย

(ทีมา; ศรรม เอนกลลภ, 2567)

5. การเผยแพร่ลิเกในยุคดิจิทัล

การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน คือแนวทางของการเผยแพร่ลิเกในยุคดิจิทัล การแสดงลิเกสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, YouTube, TikTok และอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีการจัดแสดงลิเกในรูปแบบออนไลน์เชิงโต้ตอบ ผ่านการใช้เทคโนโลยีโลกเสมือนจริง (VR) และเมตาเวิร์สอีกด้วย และการบันทึกการแสดงลิเกในรูปแบบวิดีโอคุณภาพสูง รวมถึงการจัดทำคลิปสั้นหรือสารคดีเกี่ยวกับลิเก ยังสามารถช่วยสร้างองค์ความรู้ เพิ่มการรับรู้ และกระตุ้นความสนใจในกลุ่มเยาวชน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้สัมผัสประสบการณ์เสมือนจริงราวกับอยู่ในโรงลิเกด้วยตนเอง ในยุคดิจิทัล การเผยแพร่ลิเกจึงเป็นการผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อธำรงรักษาเอกลักษณ์และความงดงามของศิลปะไทย ท่ามกลางโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

(ทีมา; ศรรม เอนกลลภ, 2567)

6. การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมืออัจฉริยะ

การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมืออัจฉริยะ คือการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการศึกษาและการฝึกทักษะใหม่ในทุกระดับการเรียนรู้ โดยเฉพาะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเครื่องมืออัจฉริยะ เช่น ระบบการจัดการการเรียนรู้ (LMS) ที่สามารถปรับเนื้อหาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน และแอปพลิเคชันฝึกทักษะที่ใช้เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) หรือ VR (Virtual Reality) และการใช้แท็บเล็ตที่สามารถให้คำแนะนำหรือคำตอบแก่คำถามของนักเรียนตลอด 24 ชั่วโมง เป็นอีกหนึ่งวิธีในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สมจริงและน่าสนใจ เทคโนโลยีเหล่านี้ยังช่วยให้นักเรียนเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น ลดข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ และช่วยให้พวกเขาสามารถเรียนรู้ได้ตามจังหวะและความสะดวกของตนเอง นอกจากนี้ยังสนับสนุนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาความรู้ในศตวรรษที่ 21

(ทีมา; ศรธรรม เอนกลาภ, 2567)

7. การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้

การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้นักเรียนพัฒนาความรู้และทักษะ โดยเฉพาะในศิลปะการแสดงลิเก ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ผ่านช่องทางออนไลน์หรือโปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อฝึกฝนทักษะต่าง ๆ รวมถึงการเรียนรู้ท่ารำ การฝึกการร้องเพลง หรือการเข้าใจในความงามของลิเก ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับลิเกได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเรียนรู้ สื่อดิจิทัลยังสามารถใช้เพื่อขยายการเข้าถึงความรู้ เช่น การบันทึกการแสดงเพื่อศึกษาในภายหลัง หรือการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์เกี่ยวกับลิเก เทคโนโลยีสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เพื่อรักษาความเป็นต้นฉบับของลิเกและเชื่อมโยงกับการแสดงสดในสังคม มันจำเป็นต้องมีการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญและการพิจารณาอย่างเคร่งครัด

(ที่มา; ศรธรรม เอนกलग, 2567)

8. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีในลิเก

การใช้เทคโนโลยีในลิเกอาจเกิดปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่ออนุรักษและการแสดงของศิลปะดั้งเดิมนี้ หนึ่งในปัญหาหลักคือการสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงสด เพราะการใช้เทคโนโลยี เช่น AI หรือ VR อาจไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกและบรรยากาศที่เกิดขึ้นระหว่างนักแสดงกับผู้ชมได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ การต่อต้านจากผู้ที่รักษาความดั้งเดิมก็เป็นอุปสรรค เนื่องจากบางคนอาจเชื่อว่าเทคโนโลยีจะทำให้การแสดงสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรม และการจำลองท่ารำด้วย AI ก็อาจไม่สามารถจับท่าทางและอารมณ์ของนักแสดงได้อย่างแม่นยำ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือดิจิทัลหรืออินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งอาจทำให้การเผยแพร่ลิเกไม่ทั่วถึงสุดท้าย การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปอาจทำให้ศิลปะการแสดงจริงถูกละเลยหรือสูญหายไปบางครั้ง การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่และฝึกฝนจึงต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้การอนุรักษและเผยแพร่อลิเกยังคงความเป็นดั้งเดิมและไม่สูญเสียคุณค่าที่แท้จริง และมานิตย์ จุมปา (2566) การใช้เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการอนุรักษและเผยแพร่อลิเกถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวงการศิลปะการแสดงไทย แม้ว่าเทคโนโลยีจะสามารถขยายขอบเขตการเข้าถึงลิเกได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้ลิเกได้รับการเผยแพร่ไปยังผู้ชมกลุ่มใหม่ๆ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่ควรพิจารณาในการนำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในลิเก หนึ่งในปัญหาที่สำคัญคือ การขาดความเป็นธรรมชาติและอารมณ์ของการแสดงสด การแสดงลิเกเป็นการแสดงที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงระหว่างนักแสดงและผู้ชม ซึ่งสิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การแสดงลิเกมีเสน่ห์และความน่าสนใจ แต่เมื่อมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบันทึกหรือจำลองการแสดงในรูปแบบดิจิทัล เช่น การใช้ AR/VR หรือการแสดงในรูปแบบเสมือนจริง (Virtual Reality) มันอาจทำให้ผู้ชมสูญเสียประสบการณ์ในเรื่องของอารมณ์และบรรยากาศที่เกิดขึ้นในการชมการแสดง

9. การปรับตัวของผู้ปฏิบัติการและผู้ชมในยุคดิจิทัล

เป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่สามารถมองข้ามเมื่อมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่และอนุรักษศิลปะการแสดงลิเก ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น AI, VR/AR, หรือ สื่อออนไลน์ เข้ามามีบทบาทในลิเก ไม่เพียงแต่จะเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการแสดง แต่ยังต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านของผู้ปฏิบัติการและผู้ชมให้เหมาะสมกับการรับรู้และการมีส่วนร่วมในรูปแบบดิจิทัล สำหรับ นักแสดงลิเกรุ่นใหม่, การใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา และการปรับตัวเข้ากับยุคสมัยที่เทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น นักแสดง

ต้องไม่เพียงแต่มีความชำนาญในการแสดงลีเกแบบดั้งเดิม แต่ยังสามารถเข้าใจและใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น การใช้แอปพลิเคชันในการฝึกซ้อม หรือการทำงานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ในการแสดงเทคโนโลยี เช่น VR (Virtual Reality) หรือ MR (Mixed Reality) อาจช่วยให้การฝึกซ้อมการแสดงมีความสมจริงยิ่งขึ้น หรือทำให้การแสดงสดสามารถเชื่อมโยงกับผู้ชมในสถานที่ห่างไกลได้ (มานิตย์ จุมปา, 2566) และการปรับตัวของผู้ชมในกรณีนี้อาจต้องใช้เวลาและการทำความเข้าใจในประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น การใช้ AI ในการแปลภาษาเพื่อให้ผู้ชมต่างชาติเข้าใจเนื้อหาการแสดงได้ง่ายขึ้นนั้น แม้ว่าจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเผยแพร่ลีเกไปยังต่างประเทศเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในด้านความแม่นยำของการแปล ซึ่งอาจทำให้อรรถาธิบายหรือบริบทของการแสดงบางส่วนสูญหายไป หรือไม่ได้รับการแปลอย่างถูกต้อง นอกจากนี้หากการแปลไม่แม่นยำก็อาจส่งผลกระทบต่อประสบการณ์ของผู้ชม โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นการแสดงที่มีความละเอียดทางภาษาหรืออารมณ์ที่ต้องการการตีความที่ลึกซึ้ง หากการแปลไม่ถูกต้อง อาจทำให้ผู้ชมไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาหรือสาระสำคัญของการแสดงได้อย่างเต็มที่ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2023)

10. การเพิ่มการเข้าถึงและขยายฐานผู้ชมด้วยสื่อออนไลน์

เป็นกลยุทธ์สำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมการแสดงลีเกในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น สื่อออนไลน์ เช่น YouTube, Facebook, TikTok และ Instagram ได้กลายเป็นช่องทางหลักที่สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีในการรับชมเนื้อหาต่างๆ การใช้สื่อออนไลน์เหล่านี้ทำให้การเผยแพร่ลีเกไม่จำกัดเฉพาะในวงแคบหรือในรูปแบบดั้งเดิมอีกต่อไป แต่สามารถขยายไปสู่ผู้ชมในวงกว้างและหลากหลายกลุ่มทั่วโลก (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566) การใช้ AI เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงของผู้ชมจากทั่วโลกนั้นมีความสำคัญอย่างมาก โดยสามารถใช้ AI ในการแปลภาษา หรือทำ ซับไตเติ้ล แบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยให้ผู้ชมที่ไม่เข้าใจภาษาไทยสามารถติดตามการแสดงได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถแปลภาษาได้หลากหลายภาษาทำให้ผู้ชมจากต่างประเทศที่ไม่เข้าใจภาษาไทยยังสามารถสัมผัสและเข้าใจเนื้อหาในลีเกได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การพัฒนาระบบการแปลภาษาอัตโนมัติยังช่วยให้การเผยแพร่การแสดง สามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว (มานิตย์ จุมปา, 2566) การถ่ายทอดสดการแสดงลีเกผ่านช่องทางออนไลน์ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถเสริมสร้างประสบการณ์การรับชมให้เข้มข้นและหลากหลายมากขึ้น เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การโหวตให้เลือกทิศทางการแสดง หรือการตั้งคำถามกับนักแสดงระหว่างการแสดง จะช่วยสร้างความรู้สึกเหมือนกับการชมการแสดงสดจริง และเพิ่มความตื่นเต้นในการรับชมมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถสร้างประสบการณ์ร่วมระหว่างนักแสดงและผู้ชมได้ดียิ่งขึ้น (มานิตย์ จุมปา, 2566)

11. การรักษาความเป็นเอกลักษณ์และความสมจริงของลีเก

การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมลีเกในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญคือต้องเน้นการใช้เทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสื่อดิจิทัล ลักษณะเฉพาะของลีเกที่มีทั้งเพลงและท่าร่ายที่เต็มไปด้วยความหมายลึกซึ้งสะท้อนถึงภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีจะต้องรักษาองค์ประกอบเหล่านี้ไว้โดยไม่สูญเสียความเป็นต้นฉบับและเอกลักษณ์ของศิลปะดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น การใช้ AI อาจนำมาซึ่งการจำลองท่าร่ายหรือช่วยในการสร้างสื่อการสอน อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถทดแทนการแสดงสดที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินและผู้ชมได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ การรักษาความเป็นต้นฉบับของลีเกจำเป็นต้องพิจารณาบรรยากาศการแสดง รวมถึงการตกแต่งสถานที่และการเลือกเครื่องแต่งกาย ซึ่งมีความสำคัญในการสร้าง

ประสบการณ์และสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของลิเกได้อย่างถูกต้อง ในการรักษาความหมายและเสน่ห์อันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงนี้ ลิเกจะได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่ได้อย่างยั่งยืนด้วยการผสมผสานเทคโนโลยีอย่างรอบคอบ อีกทั้ง มานิตย์ จุมปา (2566) การใช้ AI เพื่อปรับปรุงคุณภาพของเสียงและภาพในการถ่ายทำการแสดงหรือการนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ สามารถช่วยให้ผู้ชมที่ไม่ได้เข้ามาชมการแสดงสดสามารถได้รับประสบการณ์ที่ดีและสมจริงจากการชมการแสดงผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติของการแสดงสดได้

12. ความท้าทายและแนวโน้มในอนาคตของการใช้เทคโนโลยี AI ในการอนุรักษ์และเผยแพร่ลิเก

ความท้าทายในการแสดงในการอนุรักษ์และเผยแพร่ลิเก เช่น ท่ารำ เนื้อร้อง และการแสดงอารมณ์ อาจได้รับผลกระทบเมื่อใช้ AI ในการอนุรักษ์และเผยแพร่ลิเก ปัญญาประดิษฐ์อาจไม่สามารถเข้าใจหรือสื่อสารความหมายลึกซึ้งของลิเกได้ดีเท่ากับการแสดงของมนุษย์ที่แท้จริง การแสดงลิเกมีความพิเศษเพราะต้องการอารมณ์และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้แสดงและผู้ชม ซึ่ง AI อาจไม่สามารถทำซ้ำได้อย่างสมบูรณ์ การแสดงลิเกเป็นสิ่งที่ได้รับการฝึกฝนและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีความสำคัญทางวัฒนธรรม ผู้ที่ชื่นชอบวิธีดั้งเดิมหรือเชื่อว่าเทคโนโลยีได้ทำให้ความสำคัญทางวัฒนธรรมของลิเกสูญหายไปอาจคัดค้านการใช้ AI ในการอนุรักษ์และเผยแพร่ลิเก และข้อมูลคุณภาพสูงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการฝึกฝนและสร้างผลลัพธ์ที่แม่นยำของ AI หากการบันทึกไม่ถูกต้อง การรวบรวมข้อมูลการแสดงลิเกในรูปแบบที่ AI สามารถใช้ได้ก็อาจเป็นเรื่องยาก หนึ่งในความท้าทายในการพัฒนาสื่อดิจิทัลและการเรียนรู้เสมือนจริง คือการแปลงการแสดงลิเกที่ซับซ้อนให้เป็นข้อมูลดิจิทัลที่ AI สามารถเข้าใจและใช้งานได้ หากใช้ AI ในการผลิตสื่อการสอนที่สามารถดื่มด่ำ เช่น การจำลองการแสดงลิเกด้วยเทคโนโลยีโลกเสมือนจริง (VR) หรือเทคโนโลยีเสริมความจริง (AR) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จะทำให้ผู้ชมและนักเรียนสามารถเข้าใจและสัมผัสประสบการณ์ลิเกได้ง่ายขึ้นโดยไม่จำกัดแค่การแสดงสด AI จะสามารถเข้าถึงนักเรียนทั่วโลกและมีส่วนช่วยในการเรียนรู้ที่หลากหลาย

(ทีมา; ศรธรรม เอนกกลาก, 2567)

13. แนวทางการพัฒนาในอนาคต

เทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกอุตสาหกรรมในอนาคต ทุกองค์กรและธุรกิจจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าในด้านหุ่นยนต์, บล็อกเชน, ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ทุกด้านของการผลิต การจัดการ และการบริการสามารถถูกเร่งรัด ปรับปรุงความแม่นยำ และทำให้ตอบสนองต่อผู้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น ด้วยความช่วยเหลือจากเทคโนโลยีเหล่านี้ และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอนาคต ควรมุ่งเน้นที่การผสมผสานความเป็นธรรมชาติของการแสดงสดเข้ากับเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล เช่น การใช้ Mixed Reality (MR) หรือ Virtual Reality (VR) ที่สามารถให้ประสบการณ์การชมการแสดงรูปแบบสมจริง ซึ่งช่วยให้ผู้ชมสามารถสัมผัสกับการแสดงได้ในรูปแบบที่เหมือนจริงและสามารถโต้ตอบกับตัวละครได้ โดยไม่สูญเสียความเป็นธรรมชาติของการแสดงสด (มานิตย์ จุ่มปา, 2566)

ข้อค้นพบเชิงวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ

การวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะผ่านเทคโนโลยีเผยให้เห็นทั้งข้อดีและข้อเสีย จากการศึกษาพบว่า ลิเกสามารถขยายกลุ่มผู้ชมได้โดยการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ที่เคยชินกับการใช้สื่อดิจิทัล แหล่งข้อมูลออนไลน์ เช่น การสตรีมมิ่งและวิดีโอสามารถเพิ่มกลุ่มผู้ชมและช่วยในการอนุรักษ์ลิเก เพื่อให้มันคงอยู่ในวัฒนธรรมร่วมสมัย นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น AI หรือ VR ยังสามารถทำให้การเรียนรู้การทำหรือการฝึกฝนทักษะการแสดงมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่า เทคโนโลยีอาจทำให้การแสดงลิเกมีความสมจริงน้อยลงและลดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผู้ชม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศและอารมณ์ การใช้เทคโนโลยีมากเกินไปอาจทำให้เอกลักษณ์และความสำคัญทางวัฒนธรรมของลิเกถูกบดบัง หรือทำให้ไม่สามารถจับความซับซ้อนของศิลปะการแสดงได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น เพื่อให้ลิเกรักษารูปแบบศิลปะดั้งเดิมและคุณค่าด้านการศึกษาและการอนุรักษ์ เทคโนโลยีจะต้องได้รับการประเมินและปรับใช้ให้เหมาะสม

บทสรุป

ในยุคดิจิทัลการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะผ่านเทคโนโลยีเปิดโอกาสใหม่ในการเข้าถึงและการศึกษา โดยเฉพาะผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการแสดงลิเกได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ใช้งานง่าย ทำให้ผู้ชมทั้งในประเทศและต่างประเทศสามารถเพลิดเพลินกับศิลปะการแสดงนี้ได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมการแสดงสดได้ สามารถเรียนรู้การร้องเพลง ทำท่า หรือความสำคัญของการแสดงลิเกได้จากที่บ้านหรือสถานที่ทำงานของตนเอง และเพื่อให้ลิเกรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการแสดงสด การใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่ลิเกจะต้องได้รับการศึกษาคูหาด้วยความรอบคอบ การแสดงสดมีความสำคัญเพราะช่วยให้ศิลปินและผู้ชมมีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งสร้างความรู้สึกร่วมกันและความรู้สึกภูมิใจที่เทคโนโลยีไม่สามารถจำลองได้ การใช้เทคโนโลยีมากเกินไปอาจทำให้ความหมายลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ในศิลปะการแสดงลดลงและทำให้การแสดงลิเกมีความสมจริงน้อยลง ดังนั้น การสร้างนวัตกรรมและการอนุรักษ์ประเพณีควรได้รับการบาลานซ์ในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ลิเก อีกทั้ง ความสำคัญทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของลิเกไม่ควรถูกสูญหายไปจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเผยแพร่ เพื่อรักษาความเป็น

เอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงดั้งเดิมและให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์โลกในรูปแบบที่ทันสมัย โดยคงคุณค่าทางวัฒนธรรม เทคโนโลยีควรถูกพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และฝึกทักษะการแสดงลิเก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). *อว.ขึ้นักวิจัยซื้อผลงานแปะชื่อตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการนานาชาติผิวดิจิทัลจริยธรรมทางวิชาการอย่างร้ายแรง*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2568,จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/pr-executive-news/8460-2023-01-11-03-53-23.html>
- ดิษฐาพันธ์ บุตรกุล และศิริณา จิตต์จรัส. (2562). การส่งเสริมความพร้อมการดำเนินงานของศูนย์ดิจิทัลชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 11(1), 241–255.
- ณัฐนันท์ จิรภินิมิต และสาสตรา เหล่าอรรคะ. (2564). การพัฒนาล้างข้อมูลดิจิทัลมรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดลำพูนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย นครพนม*, 11(3), 251–265.
- มานิตย์ จุมปา. (2566). *การเขียนผลงานวิชาการที่จะไม่ละเมิดลิขสิทธิ์*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2568,จาก <https://erp.mju.ac.th/articleDetail.aspx?qid=534>
- วิทยา ประเทโพธิ์. (2568). การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์ศึกษา*, 1(1), 1-14.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2560). *วัฒนธรรมการละเล่นลิเก*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2568, จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/443722>
- อลงกต แผนสนธิ, ปราบธนา มะลิไทย และวิชญ์ ปัญญาญงค์. (2566). ความสัมพันธ์ของปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านศูนย์ดิจิทัลชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(1), 270–279.
- Chuamaungphan. O., Kittimalai. J., Boonlop. R. and Ausaha, E. (2021). Adding the Value of Commercial Strategy Knowledge by AR System to Promote the Concept of Urban Development Towards Smart City. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 7(5), 61-74.